

Bewust Natuurlijk Luxe heeft vervolg nodig

Er is nog meer inspanning nodig voor meer natuurlijke geboortes bij dikbilrassen. Het project Bewust Natuurlijk Luxe krijgt daarom een vervolg.

Door Janet Beekman

In 2014 werd bij dikbilrassen 85 tot 90% van de koeien met keizersnede verlost. De ambitie is om in 2030 voor Belgisch Witblauw 60% natuurlijke afkalvingen te bereiken; bij Verbeterd Roodbont 50% in 2035. De sector heeft een Plan van Aanpak (PvA) opgesteld en is in 2015 gestart met het project Bewust Natuurlijk Luxe (BNL) op initiatief van stamboeken, LTO en KNMvD.

Op verzoek van het ministerie is een evaluatie uitgevoerd van de voortgang van het PvA. Hieruit blijkt dat bij een ongewijzigd fokprogramma het verwachte percentage natuurlijke geboorten bij beide rassen 40% is in 2035. Het blijft daarmee achter bij de doelstellingen. Om de doelen te halen, ligt de focus in een vervolg op het BNL-project op verkorten van het generatie-interval, schatten van fokwaarden van jonge KI-stieren en nog meer draagvlak. Een fok- en/of houdverbod van de twee rassen is wettelijk niet mogelijk (zie kader).

FOTO: BOUWALD HESSE

Als het fokken op ruimere bekkenmaten na 2035 doorloopt, komen dikbilrassen uit op een percentage noodzakelijke keizersneden die vergelijkbaar is met andere vleesrassen.

De kans om natuurlijk af te kalven neemt toe bij het fokken op ruimere inwendige bekkenmaten. Met name bekkenhoogte is hierin belangrijk. Bijna twee derde van de fokkers laat inwendige bekkenmaten van dieren meten. In 2018 ging het om 50% van Belgisch Witblauwkoeien en 85% van Verbeterd Roodbontkoeien. "Dat is positief, want op basis van verzamelde gegevens zijn fokwaarden geschat die bruikbaar zijn voor de hele populatie", zegt Jan ten Napel van Wageningen Livestock Research, die als onderzoeker betrokken was bij de evaluatie. "Er is een duidelijk positieve tendens richting natuurlijke geboorten berekend van 40% voor beide rassen in 2035. Daarmee haalt de sector de oorspronkelijke doelstelling van 50 tot 60% natuurlijke geboorten nog niet", concludeert Ten Napel. "Belangrijkste reden is het ontbreken van fokwaarden voor jonge stieren, waardoor de intensiteit van genetische selectie achterblijft. Nog een reden is de nog relatief grote inzet van de 25% meest ongunstige stieren voor vererving van bekkenmaten."

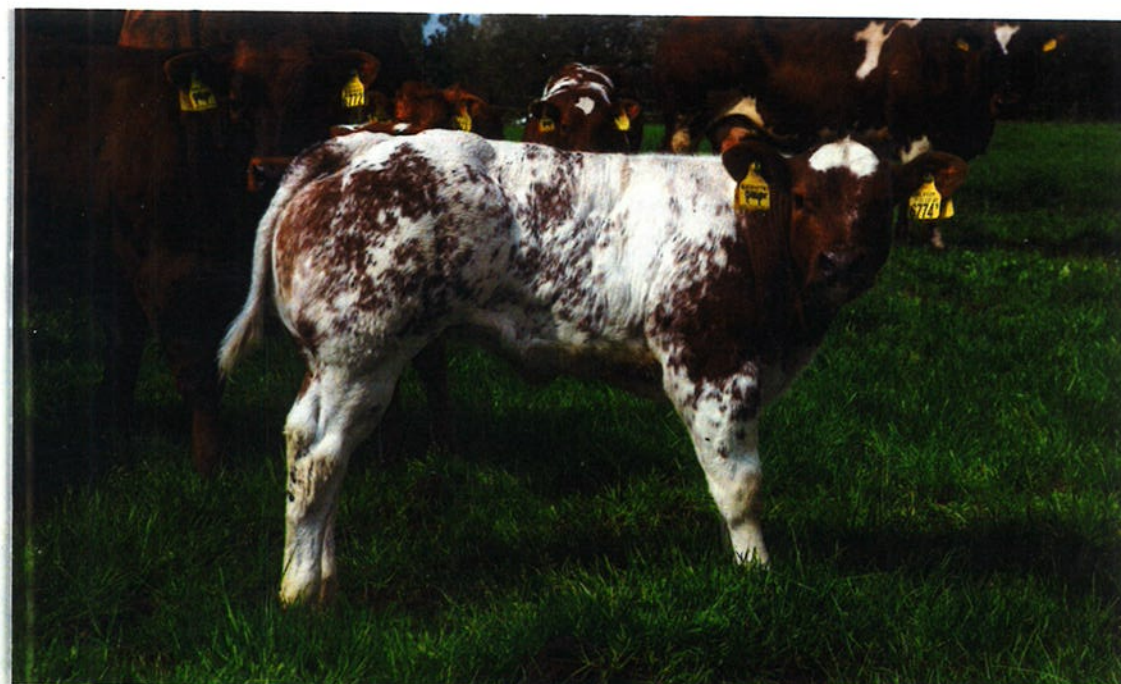
"Het vergt lange adem: wat je er in 25 jaar in fokt, kost net zoveel tijd om er weer uit te fokken"

Er zijn nog slechts drie generaties tot 2035 en dat beperkt ook de verandering van inwendige bekkenmaten en de kans op natuurlijke geboortes in die periode.

Verbetering selectie mogelijk

Verkorting van het generatie-interval en het schatten van fokwaarden van jonge KI-stieren is cruciaal om 50 tot 60% natuurlijke geboortes in 2035 te bereiken. Tot 2018 waren fokwaarden van stieren pas beschikbaar als ze al een jaar of drie gebruikt zijn. "Deze veelgebruikte stieren hebben geen enkele fokwaarde voor inwendige bekkenhoogte. Pas op vijfjarige leeftijd zijn er voldoende gegevens van nakomelingen over bekkenhoogtes bekend. Er is een groter aanbod van stieren met goede fokwaarden nodig. Dat is mogelijk met het schatten van fokwaardes van jonge stieren, zodat fokkers eerder kunnen kiezen voor stieren met ruimere bekkenmaten. Dat versnelt genetische selectie in de gewenste richting", legt Ten Napel uit.

Fokwaardes voor jonge stieren zijn te schatten volgens drie methoden. Op basis van verwachtingswaarde (de gemiddelde fokwaarde van vader en moeder of moedersvader) en op basis van gecorreleerde fokwaarde. "Hierbij maak je gebruik van

De vleesveesector wil in 2030 tot een verviervoudiging van het aantal natuurlijke geboortes komen bij Belgisch Witblauw en Verbeterd Roodbont. Deze ambitie is in 2014 uitgesproken in haar Plan van Aanpak (PvA) 'Naar meer natuurlijke geboortes'. FOTO: PETER REDEK

genetische correlaties tussen inwendige bekkenhoogte en andere kenmerken, zoals de hoogtemaat van een dier." Als laatste is een genomische fokwaarde bruikbaar. Hierbij wordt gewerkt met een referentiepopulatie, waarin genomische informatie is gekoppeld aan eigen prestaties en prestaties van nakomelingen wat betreft bekkenmaten en natuurlijke geboortes.

Julste stierkeuze stimuleren

De afgelopen vijf jaar is het draagvlak voor meer natuurlijke geboortes onder fokkers van luxe vleesvee versterkt. Het toegenomen draagvlak heeft zich echter nog be-

perkt vertaald in het aanhouden van koeien met ruimere bekkenmaten en de inzet van stieren met een gunstige fokwaarde.

Het kiezen voor een klein, kort en breed type als ideaaltipe is in de fokkerij van dikbilrassen strijdig met het streven naar natuurlijke geboortes. Binnen de stamboeken is het belangrijk om het gebruik van stieren die bekkenruimte vernauwen te ontmoedigen. Voor gewenste keuzes door fokkers is het belangrijk dat er meer feitelijke informatie komt over andere relevante kenmerken (zoals beveesheid) van de meest gunstige en ongunstige stieren qua bekkenmaten. "Zelf zien dat het mogelijk

is om koeien met ruimere bekkenmaten te fokken met behoud van luxe, is daarin heel belangrijk", stelt Ten Napel. Beide stamboeken hebben daarom sinds 2016 op keuringsdagen demogroepen ingesteld voor luxe koeien met ruime maten en/of natuurlijk afgekalfd. Daar waren regelmatig topdieren bij en dat blijkt de beste promotie voor een ander fokbeleid.

Omslag naar doen

In de volgende fase van het BNL-project is de omslag van bewustwording naar 'doen' belangrijk. Daarvoor zijn gerichte keuzes in fokbeleid en meer kennisoverdracht nodig en het aanhaken van dierenartsen bij het proces. "Fokkers moeten terugkoppeling krijgen over hun genetische selectie: de gemiddelde fokwaarde van de stieren die gebruikt zijn en het percentage inseminaties van ongunstige stieren", zegt Ten Napel.

Volgens Saskia Scheer, projectleider BNL van Projecten LTO Noord, is het gericht niet verder fokken met koeien met zeer ongunstige bekkenmaten een keuze die fokkers moeten leren maken. "Daarnaast helpt kennis over voeding in het laatste stadium van de dracht. Als je vervetting voorkomt, bevordert je natuurlijke geboorten. Net als het gesprek aangaan met je dierenarts over natuurlijke geboortes." ■

Verbod op dikbil niet mogelijk

De Kamer wilde weten of een verbod op dikbil vleesrassen mogelijk was als er onvoldoende voortgang zou zijn bij initiatieven om natuurlijke geboortes bij de twee rassen mogelijk te maken. Op grond van richtlijn 87/328/EEG blijkt een fok- en/of houdverbod van dubbelgespleerde rassen wettelijk niet mogelijk. Volgens de richtlijn moeten lidstaten erop toezien dat toelating van raszuivere fokrunderen tot voortplanting niet wordt verboden, beperkt of belemmerd.

Fokrunderen van de rassen Verbeterd Roodbont en Belgisch Witblauw zijn raszuiver en vallen binnen de werkingssfeer van de Europese richtlijn. Om deze reden heeft minister Schouten aangegeven het project BNL met een financiële bijdrage voort te zetten. Het fokken met dieren met een zeer grote waarschijnlijkheid van een diergeneeskundige noodzaak voor een keizersnede is niet expliciet verboden, maar wordt op basis van de Wet Dieren beschouwd als ongewenst.

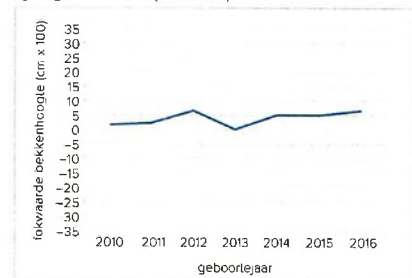
Bewustwording omzetten in doen

In twintig jaar tijd een verviervoudiging van het aantal natuurlijke geboorten in Belgisch witblauw en het verbeterd roodbontras. Dat is het nagestreefde doel van het project Bewust Natuurlijk Luxe. Er zijn wezenlijke stappen gezet, maar het verwachte percentage blijft achter op de doelstelling. Het is mogelijk om de doelstelling wel te halen als verschillende factoren gelijktijdig worden verbeterd.

TEKST GUY NAN TIER

In Nederland werd in 2014 bij de dikbilrassen verbeterd roodbont en Belgisch witblauw 85 tot 90 procent van de koeien met een keizersnede verlost. In de ministeriële beleidsbrief dierenwelzijn van 4 oktober 2013 zijn Nederlandse houders van deze dubbelgespierde rassen opgeroepen om roe te werken naar dieren die weer op een natuurlijke wijze kunnen afkalven. De betrokken Nederlandse stamboeken hebben hiervoor een plan van aanpak gemaakt en het project 'Bewust Natuurlijk Luxe' (BNL) zag daarop het levenslicht. Kort gesteld werd de ambitie uitgesproken om bij Belgisch witblauw 60 procent natuurlijke afkalvingen te bereiken in 2030 en bij verbeterd roodbont 50 procent natuurlijke geboorten in 2035. Op verzoek van het ministerie LNV heeft Wageningen Livestock Research een eerste evaluatie gemaakt. De evaluatie is onder meer gebaseerd op genetische parameters en kengetallen.

Tabel 1 – Gemiddelde fokwaarde voor inwendige bekkenhoogte van gemeten dieren per geboortjaar bij Belgisch witblauw (bron: WUR)

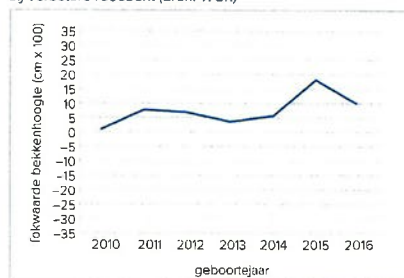

In het streven naar meer natuurlijke geboorten bij luxe vleesvee staat fokken op ruimere, inwendige bekkenmaten, en met name de bekkenhoogte, centraal. Inwendige bekkenhoogte rectaal meten met een pelvimeter is het instrument bij uitstek.

Licht positief genetische trend

Ruim 60 procent van de Nederlandse bedrijven met witblauw en 70 procent met verbeterd roodbont nam in 2018 deel aan het meetprogramma. Op deze bedrijven is ruim 50 procent van de witblauwe koeien gemeten en 70 procent van de verbeterd roodbonte koeien. Dit bereik geeft meteen aan dat het draagvlak duidelijk groot is. Ook is aldus ruim 50 procent van de populatie in Belgisch witblauw en 85 procent in het verbeterd roodbontras gedekt. Voldoende om op basis van de verzamelde gegevens fokwaarden te kunnen schatten die bruikbaar zijn voor de hele populatie.

Tabel 2 – Gemiddelde fokwaarde voor inwendige bekkenhoogte van gemeten dieren per geboortjaar bij verbeterd roodbont (bron: WUR)

Inwendige bekkenhoogte rectaal meten met een pelvimeter is het instrument bij uitstek voor fokken op ruimere bekken

De figuren 1 (Belgisch witblauw) en 2 (verbeterd roodbont) geven de gemiddelde fokwaarde voor inwendige bekkenhoogte weer per geboortjaar en de genetische trend voor bekkenhoogte. De genetische trend is een weergave van de selectie die is toegepast bij de ouders van de geselecteerde dieren. De genetische trends tot 2016 zijn slechts licht positief. Verklaring hiervoor is dat veel van de bedrijven pas begonnen zijn met meten vanaf 2014 en pas begonnen zijn met selecteren na de eerste metingen. Op deze bedrijven neemt de gemiddelde meting pas toe na een jaar of drie.

Relatief grote inzet van ongunstige stieren

Door het kleine aantal kalveren per dikbilkoe is er nauwelijks ruimte om te selecteren in de kalveren voor vervanging van koeien. In de praktijk worden vrijwel alle vaarskalveren aangehouden en komt de genetische selectie vooral neer op de stierkeuze. Voor een scherpe genetische selectie zijn er dus stieren nodig met een sterk gunstige fokwaarde. Maar de noodzakelijke informatie voor het verkrijgen van een fokwaarde komt pas beschikbaar als de stier al een jaar of drie gebruikt is (9 maanden dracht en meting bij de nacomeling rond 2-jarige leeftijd). Dit zorgt er mede voor dat er een relatief grote inzet is van de 25 procent meest ongunstige stieren voor vererving van bekkenmaten. Stieren zijn in beide rassen gemiddeld 6 tot 8,5 jaar oud bij de geboorte van hun nakomelingen, moeders zijn gemiddeld 3,5 tot 4,5 jaar oud. Deze hoge gemiddelde

leeftijd hangt samen met het laat beschikbaar komen van een fokwaarde voor inwendige bekkenhoogte. De consequentie van deze situatie is dat er nog ongeveer drie generaties gefokt zullen worden tot 2032 als het generatie-interval niet verandert.

Van bewustwording naar doen

Er is een duidelijk positieve tendens richting natuurlijke geboorten berekend. Het geschatte percentage natuurlijke geboorten in 2035 bedraagt voor beide rassen ongeveer 40 procent. Zonder aanpassing van het fokprogramma blijft de verwachte respons in 2035 achter ten opzichte van de oorspronkelijke doelstelling van 50 tot 60 procent natuurlijke geboorten. Het is mogelijk om de doelstelling wel te halen als verscheidene factoren gelijktijdig worden verbeterd, met name het verkorten van het generatie-interval en het schatten van fokwaarden voor jonge stieren. Maar bovenal, het draagvlak bij de fokkers moet zich duidelijker vertalen in een gericht fokbeleid op het eigen bedrijf: de juiste koeien aanhouden en de inzet van stieren met een gunstige fokwaarde. 'De omslag van bewustwording naar "doen" is belangrijk in een volgende fase', aldus het voortgangsrapport van WUR. 'De gereïscerde genetische vooruitgang is het gunstigste dat door de sector verwezenlijkt kon worden in drie jaar tijd.' De Nederlandse minister van Landbouw heeft daarom beslist dat zij de financiële ondersteuning van het project BNL verderzet. |